

ACC. N:R M. 10205:-5. folkskoll.

Landskap: *Värmland*

Upptecknat av: *B. O. Bowderson*

Härad: *Färnebo*

Adress: *Lesjöfors*

Socken: *Rämen*

Berättat av: *Axel Holmberg*

Uppteckningsår: *1946*

Född år *1871* i *Rämen*

Kalendern och dess märkesdagar. s. 1-5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

N. M. 72.

ACC. N:R M. 10205: /.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det förekom att folk i äldre tid saknade almanack och därför ofta tog fel på dagarna. Det hände att folk både körde och högg i skogen på söndan och slutade därmed först sedan de blivit upplysta om dagen. Särskilt var det de extra helgdagarna som man tog fel på såsom Maria Bebådelsedag, Kristihimmelfärdsdag o. a. Man gick då till arbetet som ^{på} de övriga dagarna.

Almanacka köptes i Filipstad eller i Örebro innan det blev vanligt att den salufördes hos brukshandlaren. Affären ägdes av bruket och arbetarna fick där köpa de förnödenheter de behövde både kontant och i avräkning, som då likviderades på kontoret vid avlöningen. På så vis var arbetaren brukets ständige gäldenär och var bunden vid det som en slav. I äldre avräkningar visas att det var i första hand livsförnödenheter som tillhandahölls av affären, men längre fram i tiden salufördes även bl. a. almanacka. Varje hem skulle då ha en almanacka och dess plats var på väggen upphängd på en spik bredvid fickuret och lätt lillgänglig

då den nästan dagligen studerades. I den antecknades när kon betäcktes och hönan lades på ägg, när auktion skulle hållas här eller där och andra viktiga händelser rörande familjen och orten. Det var em mycket viktig och betydelsefull bok, som förtjänade att ha en hedersplats och aktas. Både stora och små visste vad den innehöll till familjens fromma. En gång råkade en liten flicka få fatt i almanackan och då hon antagligen inte förstod vilket värdefullt dokument hon fått fatt i, handsakdes hon illa med almanackan, så att hennes äldre syster blev helt förskräckt och ropade: "Mamma, mamma, nu sliter Karin sönder boken, som korna kalvar i!"

Somliga gömde de gamla almanackorna men andra åter brände upp dem, då de tjänat året ut.

Året indelades i sommar- och vinterhalvår. Det förra från 1 maj till 1 november och det senare dec.-april. Månen hade betydelse i tideräkningen, då man efter den räknade tungel. Vintertunglet

ACC. N:R M. 10205:3.

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

inträdde i början av året. Det som sträckte sig över 13-dagen var det första vintertunglet och så räknades tre tungel fram, och så det 4:e blev då det första vårtunglet, och så tre tungel och så inträdde det första sommartunglet och därefter höst-tunlen. Ibland inträffade ett överskjutande tungel mellan höst-tunglet och första vintertunglet. Det kallades då springtungel. Någon treetingräkning förekom inte i Bergslagen då en dylik indelning av året tillhörde mera en jordbruksbygd. Här har all-tid varit ett minimalt jordbruk, som inte spelat så stor betydelse för folkets livsföring, då de flesta människorna här levt av bergsbruk och industri i förening därmed sedan lång tid tillbaka. De som idkade något jordbruk i förening med boskapsskötsel indelade arbetsåret i två andtider, vårana (andtiden för vårarbetet) och höstana (höstens andtid). Genom iakttagelser under tidernas lopp hade man skaffat sig vissa märken efter vilka en del arbeten utfördes och livsföring skedde. Man hade vissa märkesdagar och efter dem sökte man

ACC. N:R M. 10205:4.

4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ordna sitt arbete, då till dessa dagar varit knutna föreskrifter och talesätt rörande väderlek och arbetsliv m.m.

Så var Petri Cate^hdra eller Peter Katt som den kallades den första dag, då solen började verka på snön kring stubbar och stenar och lämna marken bar på somliga ställen. Före denna dag hade der ingen sådan verkan, då rådde vinterkylan.

Tiburtius var början på sommaren. så tillvida att fränden dagen börjar sommarnätterna. Då får det inte frysa på marken.

Gotthard, Sigismund och Stanislaus var gökdagar. Under någon av dessa dagar skulle göken låta höra sig för första gången på året.

Då Urban firades skulle all sådd och sättnin^g vara över. Det skulle vara i jord, vad man där skulle ha satt er^her sått.

Sådant vädret var på Gregorius skulle det förbli i 7 veckor, varför den dagens väderlek särskilt lades på minnet.

På Tomasdagen den 21 dec. skulle man "ta håll på knaggen", brännvinskuttingen.

ACC. N:R M.10205:5.

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om det regnar på jusevaredagen skall det regna i 7 veckorefter.
Perigrinus var en stor bemärkelsedag. Då skulle bygdens alla män och även en del kvinnor samlas på en bestämd plats med skällor och skrammeldon och i spridda led dra fram genom skogen och genom ett förfärligt oväsen skrämman vargarna bort från bygden. Det var dock inte vanligt att man skred fram på detta vis genom skogen mera än högst en mil, då nästa lag från en annan by fick försättat tills man drivit bort alla vargar från de närmaste omgivningarna, så att boskapen var fredad under den kommande sommaren.
Fräknar kunde tvättas bort med regnvatten, som samlats i enurholkad sten.- Att företa en resa på en fredag var inte tursamt.

M. 10205.

T111

Folkminnesarkivet, Universitetet, Lund.

Härmed översändes några blad rörande kalender och märkesdagar från Färnebo härad i Värmland.

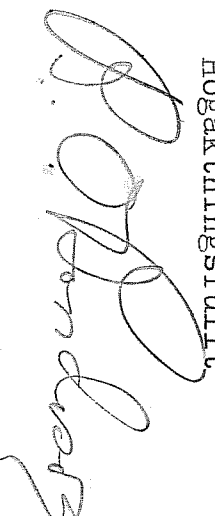
Då jag antar, att denna del av vårt land sorterar under Uppsäl och inte Lund, har jag fattat mig kort. Dessutom har ju meddela mig att Ni inte honorerar något härifrån. Jag är sedan lång ti bosatt här och kan därför endast ge upplysningar från denna

*Jean Fran
honorer*

trakt genom utfrågningar. Vad jag förut skrivit från S. Möre är sådant jag under mina besök av tillfällig art gjort i hembygden och där samlat. Det är möjligt, att jag under kommande sommar gör en resa dit och då ska jag återkomma till eder.

Lesjöfors den 9/1 1947.

Högaktningsfullt

Bi.Frågelistan.